

АДВЕНТИВНА ФЛОРА ЛІСІВ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ТА КОРМОВУ БАЗУ ДИКИХ РАТИЧНИХ ТВАРИН

У даний час неконтрольоване розповсюдження адвентивної флори у лісах Житомирського Полісся змінює рослинний покрив різних біотопів, негативно впливає на місцеве видове фіторізноманіття, впливаючи тим самим на кормову базу диких ратичних тварин. Це відбувається у результаті пригнічення або витіснення місцевих видів рослин зі своїх природних місць зростання.

Оцінка впливу адвентивних видів рослин на місцеве лісове фіторізноманіття та кормову базу диких ратичних проводилось на основі обстеження лісів та закладення пробних ділянок. Базовим господарством для досліджень стали лісові екосистеми філії «Коростенське лісомисливське господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України».

Унаслідок натурних спостережень у лісах Полісся виділено 16 адвентивних видів, які за своїми еколого-біологічними особливостями здатні натуралізуватися і зумовлювати розвиток фітоінвазії – швидко поширюватись в умовах Житомирського Полісся, створюючи цим самим додаткові складнощі для ведення лісомисливського господарства. Серед них: амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.), золотушник канадський (*Solidago canadensis* L.), золотушник пізній (*Solidago serotinoidea* A. Löve & D. Löve), ерехтитес нечуйвітровий (*Erechtites hieracifolia* (L.) Rafin. ex DC.), борщівник Сосновського (*Heracleum sosnovskii* Manden.), борщівник Мантегацци (*Heracleum mantegazzianum* Sommier et Levier), розрив-трава залозиста (*Impatiens grandulifera* Royle), розрив-трава дрібноквіткова (*Impatiens parviflora* DC.), череда листяна (*Bidens frondosa* L.), рейноутрія японська (*Reynoutria japonica* Houtt.), рейноутрія сахалінська (*Reynoutria sachalinensis* (Friedrich Schmidt Petrop.) Nakai), айстра новоанглійська (*Aster novaeangliae* L.), їжакоплідник виткий (*Echinocystis lobata* (Michx.) Torrey et A. Gray), пушняк канадський (*Conyza canadensis* (L.) Cronq.), гусятник волосистий (*Eragrostis pilosa* (L.) Beauv.), гусятник малий (*Eragrostis minor* Host).

Всі перелічені адвентивні види рослин є отруйними, тому не використовуються дикими тваринами для свого живлення. Разом з тим, вони можуть складати велику частку місцевого фітопокриття та значні запаси фітомаси, витісняючи часто з екотопів рослини, які є цінними в кормовому відношенні для живлення диких ратичних тварин. Фітоадвенти значно зменшують запаси кормових рослин що складають кормову базу диких ратичних. В обстежених біотопах вони становили частку від 1,5% до 27,8% від загальної фітомаси на одиницю площі. Такі види здатні швидко адаптуватись в природних умовах України, не маючи при цьому власних шкідників і захворювань, які є типовими для них у своїх природних ареалах.

Дослідження, проведені нами у минулі роки також показують, що більшість згаданих адвентивних видів становлять загрозу для лісорозведення та лісовідновлення, зокрема: у лісових культурах молодшого віку та лісових розсадниках, де їх масовий розвиток потребує додаткових зусиль із догляду за сіянцями та саджанцями деревних порід; а також на перелогах, переданих під заліснення.

Аналіз виявлених локалітетів видів адвентивної флори у лісових господарствах Житомирського Полісся дозволив охарактеризувати найбільш вірогідні екотопи для вірогідного майбутнього розповсюдження згаданих адвентів на навколишній території. Виявлені проблеми потребують своєчасного реагування та вирішення. Необхідно терміново розробити та запровадити комплексну систему виявлення та боротьби з фітоінвазіями у лісомисливському господарстві.

На нашу думку, основою боротьби з адвентивною рослинністю насамперед повинен стати контроль: за шляхами і швидкістю поширення рослин-адвентів, утворенням нових локалітетів, станом популяцій цих рослин, їх шкодочинністю. Це потребує оперативного виявлення усіх місць зростання адвентивних видів рослин, встановлення їх площі, проведення відповідної співпраці з органами місцевого самоврядування, місцевими громадами, науковцями, спеціалістами із захисту рослин, карантинної служби, Міндовкілля, органами лісового та сільського господарства.

Разом з тим є потреба у комплексних повидових заходах по знищенню та припиненню розповсюдження фітоадвентів. Система захисту від фітоінвазій та боротьби з ними повинна включати: попереджувальні, карантинні, агротехнічні заходи захисту рослин; біологічні, фізичні, механічні, хімічні, та комплексні заходи.